

มรดกทางธรรมชาติกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก Natural Heritage and Sustainable Development in Eastern Special Development Zone

วรุณี เฟื่องพันธ์*

บทคัดย่อ

การจะพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เป็นต้นแบบพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สมบูรณ์แบบ จะช่วยผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ให้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและให้ประเทศไทยก้าวขึ้นสู่ระดับประเทศพัฒนาโดยเร็วที่สุด จึงจำเป็นต้องส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทันสมัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นมรดกทางธรรมชาติในฐานะมรดกโลก

คำสำคัญ มรดกทางธรรมชาติ/ การพัฒนาที่ยั่งยืน/ ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก

Abstract

Development of Eastern Special Development Zone is a regional completion development model to help drive economic and social development under the Thailand 4.0 policy to be the sustainable development. This helps step up for a quick developed country level, Therefore, it is necessary to promote the development of modern economic and social activities and to be friendly with the environment that is natural heritage as the world heritage.

Keywords: Natural heritage, Sustainable Development, Eastern Special Development Zone

บทนำ

การจัดการแหล่งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมในอนาคตเป็นการรวมเอาแนวปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ที่ได้มีการพัฒนาทั้งในด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน โดยมีมุมมองในการส่งเสริมแนวทางที่เน้นผู้คนเป็นศูนย์กลางในการอนุรักษ์โดยมีเป้าหมายคือการเสริมสร้างความเข้าใจของผู้คนและชุมชนในฐานะองค์ประกอบหลักของการจัดการ เพื่อให้มั่นใจได้ว่ามรดกทางธรรมชาติและมรดกทาง

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

วัฒนธรรมมีบทบาทที่เป็นประโยชน์และเป็นพลวัตในสังคมในปัจจุบันและอนาคต กระบวนทัศน์ใหม่นี้พยายามปกป้องมรดกทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยมีผู้คนและชุมชนเป็นศูนย์กลางเป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จาก “การสงวนรักษา” จนถึง “การดูแล” ในอดีตกระทั่งขยายฐานความคิดไปยัง “ความอยู่ดีมีสุขของมรดกและสังคมโดยรวม” โดยเน้นย้ำเรื่องความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมจากระบบและการจัดการการคุ้มครองมรดก ด้วยวิธีที่หลากหลายโดยมีผู้คนและชุมชนเป็นศูนย์กลางและการตระหนักถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นเป้าหมายสำคัญ (ปฏิพล ยอดสุรางค์, 2563)

ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง หากมีการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่องเป็นระบบและสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนแล้วจะทำให้การใช้ที่ดินในภาคตะวันออกเป็นไปอย่างเหมาะสมกับสภาพและศักยภาพของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ทั้งยังจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมให้มีการประกอบพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ทันสมัย สร้างนวัตกรรมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและการเกษตรกรรมดั้งเดิม ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนในพื้นที่ดังกล่าว แต่กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันไม่เอื้อต่อการพัฒนาพื้นที่ตามแนวทางดังกล่าว ไม่มีการวางแผน การบริหารพื้นที่แบบองค์รวม การพัฒนาด้านต่าง ๆ จึงเป็นไปอย่างแยกส่วนและกระจุกกระจาย ผลของการขาดการบูรณาการดังกล่าว ทำให้ไม่สามารถพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกได้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งการจัดทำระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ยังขาดความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน จึงสมควรกำหนดให้ภาคตะวันออกเป็นเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Special Development Zone) มีการวางแผน การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ชัดเจนแน่นอน โดยเหมาะสมกับสภาพและศักยภาพของพื้นที่ สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีการบูรณาการการจัดทำโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคให้ต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันทั้งในและนอกเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พัฒนาเมืองให้มีความทันสมัยระดับนานาชาติ ที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยและการประกอบกิจการ มีการให้บริการภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จครบวงจร รวมทั้ง ให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ประกอบการในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษเป็นการเฉพาะ (พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561)

จากความมุ่งมั่นของรัฐบาลในการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เพื่อแก้ไขปัญหาให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากกับดักการพัฒนาต่าง ๆ โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศไทย คือ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ในลักษณะของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งเป็นการกำหนดกรอบและแนวทางการพัฒนาให้หน่วยงานทุกภาคส่วนปฏิบัติตามในการบรรลุตามวิสัยทัศน์ นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดพิมพ์เขียวหรือวิสัยทัศน์เชิงนโยบายในการขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยภายใต้กรอบนโยบายประเทศไทย 4.0 โดยแนวทางหลักทั้งสองนี้ ทำงานประสานกับกลไกการพัฒนาที่มีอยู่เดิมคือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่เป็นแนวทางการพัฒนาในระยะปานกลางและเป้าหมายการพัฒนาในระดับโลกโดยเน้นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) นอกจากนั้น รัฐบาลได้กำหนดให้การพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เป็นหนึ่งในประเด็นแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

จึงได้กำหนดพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้เกิดศักยภาพสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561) ดังนั้น แนวคิดมรดกทางธรรมชาติกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จึงเป็นประเด็นสำคัญเพื่อการศึกษา ค้นคว้าและพัฒนาเชิงพื้นที่ตัวอย่างสำหรับการก้าวสู่ประเทศที่พัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ความเป็นมาของมรดกทางธรรมชาติในฐานะมรดกโลก

อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “อนุสัญญาคู่มรดกโลก” ถูกกำหนดขึ้นจากความพยายามของนานาชาติเพื่อหยุดยั้งความเสื่อมโทรมของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติอันทรงคุณค่าที่ตั้งอยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก อนุสัญญาฉบับนี้ได้รับการรับรองจากรัฐสมาชิกขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ในการประชุมใหญ่สมัชชาสามัญครั้งที่ 17 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 โดยอนุสัญญาฯ มีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2518 (UNESCO World Heritage Centre, 2005) ในกรณีที่มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลก ได้รับการคุกคามจากการดำเนินการใด ๆ เช่น โครงการพัฒนาต่าง ๆ การสงคราม การเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ฯลฯ จนมีแนวโน้มอย่างชัดเจนหรือยังแอบแฝงว่ามรดกโลกแห่งนั้นกำลังเผชิญหน้ากับภาวะอันตราย อนุสัญญาฯ ได้กำหนดให้มีการพิจารณาขึ้นทะเบียนให้มรดกโลกนั้น เป็นแหล่งมรดกโลกในภาวะอันตราย ทั้งนี้เพื่อการพิจารณากำหนดแผนปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งในการคุ้มครองและฟื้นฟูแหล่งมรดกโลกนั้นอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่อง ซึ่งตามปกติแล้วการพิจารณาให้แหล่งมรดกโลกได้เป็นแหล่งมรดกโลกในภาวะอันตราย ควรได้รับการยินยอมจากรัฐภาคีผู้มีอำนาจอธิปไตยเหนือแหล่งมรดกโลกนั้น ๆ แต่ในกรณีที่รัฐภาคีผู้มีอำนาจอธิปไตยเหนือแหล่งมรดกโลกนั้น ไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการใด ๆ เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู คณะกรรมการมรดกโลกก็อาจมีมติให้แหล่งมรดกโลกนั้นเป็นแหล่งมรดกโลกในภาวะอันตรายได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากรัฐภาคีแต่อย่างใด

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ค.ศ. 1972 (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972) และต้องปฏิบัติตามแนวทางการอนุวัติตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลก (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention) ซึ่งรัฐภาคีต้องดำเนินการคุ้มครอง ป้องกัน และอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ดังนั้น เพื่อให้มีกลไกในการกำหนดนโยบายและดำเนินงานให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว รวมทั้งการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการให้คุ้มครองและอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของประเทศอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพให้คงไว้ซึ่งคุณค่าโดดเด่นเป็นสากล โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 (8) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534

นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงวางระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ พ.ศ. 2559”

ความหมายของมรดกทางธรรมชาติในฐานะมรดกโลก

มรดกทางธรรมชาติที่ได้รับการประเมินคุณค่าให้เป็นแหล่งมรดกโลก ต้องมีคุณสมบัติเป็นมรดกทางธรรมชาติ ที่มีคุณค่าโดดเด่นตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ “แนวทางการปฏิบัติตามสัญญาคุ้มครองมรดกโลก” มีรายละเอียดดังนี้ใน มาตรา 2 แห่งอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกได้นิยาม ความหมายของมรดกทางธรรมชาติ ตามวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา ไว้ดังนี้ 1) สภาพธรรมชาติที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพอันมีคุณค่าเด่นชัดในด้านสุนทรียศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ 2) สถานที่ซึ่งมีสภาพทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์ที่ได้รับการศึกษาวิเคราะห์แล้วว่า เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ถูกคุกคาม และมีคุณค่าทางวิทยาศาสตร์หรือการอนุรักษ์ 3) แหล่งธรรมชาติอันมีคุณค่าโดดเด่นทางวิทยาศาสตร์ หรือความงามตามธรรมชาติ (สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 3 กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ, 2543) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ (2550) กล่าวว่า สถานที่ทางธรรมชาติอันโดดเด่นซึ่งคณะกรรมการมรดกโลกนิยามให้เป็น “มรดกโลกทางธรรมชาติ” ได้แก่ 1) สภาพธรรมชาติที่ประกอบด้วยลักษณะทางกายภาพและทางชีวภาพหรือกลุ่มของสภาพธรรมชาติดังกล่าว อันมีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์โดดเด่นในระดับสากล 2) สภาพทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์กายภาพซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการวิเคราะห์แล้วว่าเป็นถิ่นที่อยู่ของพันธุ์พืชและสัตว์ซึ่งถูกคุกคามและมีคุณค่าทางวิทยาศาสตร์และการอนุรักษ์โดดเด่นในระดับสากล 3) แหล่งธรรมชาติอันทรงคุณค่าทางวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์ หรือความงามตามธรรมชาติ โดดเด่นในระดับสากล

จากหลักการดังกล่าวจึงนำมาสู่ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ พ.ศ. 2559 ในมาตรา 11 (8) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2559 ให้ความหมาย มรดกทางธรรมชาติ ไว้ว่า สิ่งที่มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลทางธรรมชาติ ซึ่งสามารถกทอดไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้ ได้แก่ 1) สภาพทางธรรมชาติที่ประกอบด้วยลักษณะทางกายภาพและชีวภาพ หรือกลุ่มของสภาพธรรมชาติดังกล่าว ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลในทางสุนทรียศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ 2) สภาพองค์ประกอบทางธรณีวิทยา หรือธรณีสัณฐาน หรือบริเวณที่พิสูจน์ทราบอย่างชัดเจนว่าเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสายพันธุ์สัตว์และพืชที่ถูกคุกคาม ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลในทางวิทยาศาสตร์หรือการอนุรักษ์ 3) แหล่งธรรมชาติหรือบริเวณที่พิสูจน์อย่างภาพชัดแจ้งว่ามีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลในทางวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์ และความงามตามธรรมชาติ

ลักษณะของมรดกทางธรรมชาติในฐานะมรดกโลก

ลักษณะของมรดกทางธรรมชาติ ซึ่งจะได้รับการพิจารณาให้อยู่ในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติได้ในกรณีที่มีคุณลักษณะโดดเด่นตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ (สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 3 กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ, 2543) ดังต่อไปนี้

1. เป็นตัวอย่างเด่นชัดในการเป็นตัวของวิวัฒนาการสำคัญ ๆ ในอดีตของโลก รวมทั้งแหล่งที่เป็นตัวแทนของยุคสำคัญ ๆ ในอดีต เช่น ยุคของสัตว์เลื้อยคลานซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการความหลากหลายทางธรรมชาติบนพื้นโลกหรือยุคน้ำแข็ง ซึ่งมนุษย์ดึกดำบรรพ์และสิ่งแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก
2. เป็นตัวอย่างเด่นชัดในการเป็นตัวแทนของขบวนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางธรณีวิทยา วิวัฒนาการทางชีวภาพ และปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่กำลังเกิดอยู่ ลักษณะนี้แตกต่างจากหลักเกณฑ์ข้อ 1) กล่าวคือจะเน้นกระบวนการที่กำลังเป็นอยู่ของชุมชนพืชและสัตว์ การเกิดของสภาพภูมิประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแผ่นดิน ทะเล และแหล่งน้ำผิวดิน ลักษณะดังกล่าวนี้รวมถึง (ก) ขบวนการทางธรณีวิทยา ภูเขา น้ำแข็ง หรือภูเขาไฟ (ข) วิวัฒนาการทางชีวภาพ ตัวอย่างของกลุ่มสิ่งมีชีวิต เช่น ป่าไม้เขตร้อน ทะเลทราย ที่ราบทุนดรา (ค) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ลักษณะภูมิประเทศที่มีการทำเกษตรกรรมขั้นบันได หรือ
3. เป็นแหล่งที่เกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีลักษณะหายากเป็นพิเศษ เช่น การเกิดหรือลักษณะหรือแหล่งที่มีความงดงามทางธรรมชาติกว่าพื้นที่อื่น ๆ เช่น ระบบนิเวศที่มีลักษณะพิเศษ สภาพทางธรรมชาติ (ตัวอย่างเช่น แม่น้ำ ภูเขา น้ำตก) แหล่งรวมความหนาแน่นของสัตว์ สภาพทิวทัศน์ที่มีพืชพรรณชนิดเป็นองค์ประกอบและแหล่งรวมความผสมผสานระหว่างองค์ประกอบทางธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือ
4. เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนิดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่หายากหรือที่ตกอยู่ในภาวะอันตรายแต่ยังสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งรวมถึงระบบนิเวศอันเป็นแหล่งรวมความหนาแน่นของพืชและสัตว์ที่ทั่วโลกให้ความสนใจด้วย

ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในฐานะมรดกทางธรรมชาติ

สุภาวณูญ์ รัตนเลิศนุสรณ์ (2550) กล่าวว่าทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญต่อมนุษย์มากเพราะมนุษย์ได้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัย 4 และเครื่องอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์และตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง เนื่องจาก 1) ทรัพยากรบางอย่างเป็นทรัพยากรธรรมชาติสิ้นเปลือง เมื่อใช้แล้วไม่สามารถงอกเงยหรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น แร่ธาตุหรือทรัพยากรธรรมชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติไปหลังจากมนุษย์นำไปใช้ส่งผลให้มนุษย์ขาดแคลนทรัพยากรนั้นในการดำรงชีพในอนาคต ดังนั้นเพื่อให้มีทรัพยากรใช้ตลอดไป มนุษย์ควรศึกษาเกี่ยวกับวิธีการใช้ทรัพยากรให้สอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์วิทยา มีมาตรการในการใช้ ป้องกัน และควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับชนิดของทรัพยากรนั้น ๆ 2) อัตราการเกิดของประชากรเพิ่มขึ้น แต่ทรัพยากรธรรมชาติมีจำกัด ไม่เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นถ้าหากไม่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโอกาสที่จะหมดไปก็มีมาก 3) ทรัพยากรธรรมชาติช่วยส่งเสริมความเจริญทางด้าน

เศรษฐกิจของประเทศ ถ้าหากประชาชนรู้จักวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จะส่งผลให้ประเทศนั้นเกิดความมั่นคงตลอดไป 4) ทรัพยากรธรรมชาติก่อให้เกิดความเจริญทางด้านวัฒนธรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สามารถใช้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์ได้ นั่นคือทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในสภาพที่ปราศจากมลพิษทางทัศนียภาพส่งผลให้มนุษย์มีสภาพร่างกาย อารมณ์ และจิตใจที่ดีตลอดไป ซึ่งหากมนุษย์ไม่เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ย่อมทำให้ได้รับผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดจากการขาดแคลนในหลาย ๆ ด้านเช่นการขาดแคลนปัจจัย 4 ระบบสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไม่อยู่ในภาวะสมดุลธรรมชาติ เกิดปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม และสุดท้ายทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์เสื่อมลง

มรดกทางธรรมชาติกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในปี ค.ศ. 1992 องค์การสหประชาชาติจัดประชุมเรื่องสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาขึ้นที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เป็นที่รู้จักกันในชื่ออย่างไม่เป็นทางการว่า Earth Summit มีผู้นำจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากเข้าร่วมประชุม และมีการลงนามในสนธิสัญญาสำคัญ 3 ฉบับ เพื่อลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและเพื่อคุ้มครองพืชและสัตว์ ที่น่าสนใจคือการประชุมครั้งนี้ทำให้แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นที่ตระหนักและเข้าใจแก่สาธารณชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งการประชุมลักษณะเดียวกันอีก 10 ปีให้หลังที่กรุงโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ ก็ใช้ชื่อการประชุมว่าการประชุมระดับโลกเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (ซินชนก โควินท์, 2561)

ในเดือนกันยายน 2015 นายกรัฐมนตรีของไทย พร้อมคณะเข้าร่วมประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติสมัยสามัญครั้งที่ 70 พร้อมกับผู้นำจากประเทศสมาชิก 193 ประเทศ หัวข้อการประชุมในครั้งนั้นคือ การพัฒนาที่ยั่งยืน พร้อมกันนี้ผู้นำจากประเทศ สมาชิกเหล่านี้ได้ร่วมรับรอง ร่างเอกสารเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหลังปี 2015 Sustainable Development Goals ที่เรียกว่า Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development (การปรับเปลี่ยนโลกของเรา: วาระ 2030 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน) สำหรับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals: SDGs) ใน 15 ปีข้างหน้าที่จะใช้เป็นทิศทางการพัฒนาของประชาคมโลกตั้งแต่ ค.ศ. 2016-2030 โดยประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย (United Nation, 2015) ซึ่งจำแนกเป็นหมวดหมู่แยกเป็น 4 มิติ ประกอบด้วย (ซินชนก โควินท์, 2561)

1. มิติด้านสังคม ได้แก่ เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจนในทุกรูปแบบทุกที่ เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหยบรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหารปรับปรุงโภชนาการและสนับสนุนการทางเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพและส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนทุกเพศทุกวัย เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียม เป้าหมายที่ 11 การทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุมและยั่งยืน เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและ

การผลิตที่ยั่งยืน และเป้าหมายที่ 16 สนับสนุนสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน จัดให้มีการเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับทุกคน และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบและมีความครอบคลุมในทุกระดับ

2. มิติด้านเศรษฐกิจ ได้แก่เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และครอบคลุม และการจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน และเป้าหมายที่ 9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

3. มิติด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันให้มีน้ำใช้และมีการบริหารจัดการน้ำและการสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน เป้าหมายที่ 7 สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่ย่อมเยาและยั่งยืน เป้าหมายที่ 13 ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้มหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอื่น ๆ อย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป้าหมายที่ 15 ปกป้องฟื้นฟูและส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศบนบก (ดิน) อย่างยั่งยืน การบริหารจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน การต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย หยุดยั้งการเสื่อมโทรมของดิน และฟื้นฟูสภาพดินและหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งมรดกทางธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติด้านสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นสำคัญ

4. มิติด้านการจัดการ ได้แก่ เป้าหมายที่ 17 เสริมสร้างความแข็งแกร่งของกลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

พัฒนาการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ดำเนินการโดยต่อยอดจากความสำเร็จที่มาจาก โครงสร้างพื้นฐานและฐานอุตสาหกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่จากการดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกที่ได้ดำเนินการเมื่อกว่า 32 ปีก่อน โดยมีแนวทางในการดำเนินการที่ครอบคลุมการส่งเสริมการลงทุน โดยทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในโครงสร้างพื้นฐานหลักที่มีความทันสมัย การยกระดับอุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิม และการสร้างอุตสาหกรรมใหม่ที่มีความสามารถในการแข่งขัน ยิ่งไปกว่านั้น นโยบายระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกยังมีวัตถุประสงค์ในการสร้างเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Special Development Zone) และประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลาง และประตูเศรษฐกิจสู่พื้นที่ต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียที่มีความสำคัญ โดยมีการดำเนินงานเตรียมการที่สำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561)

เริ่มจากวันที่ 20 เมษายน 2559 คณะกรรมการบริหารการพัฒนาพื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (คพท.) มีมติเห็นชอบแนวทางการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจการลงทุนพิเศษพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยให้ใช้ชื่อว่า “ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC)” โดยคณะรัฐมนตรี มีมติเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2559 เห็นชอบในหลักการโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor Development) จากนั้นหัวหน้าคณะรักษาความสงบ

แห่งชาติ ได้มีคำสั่งที่ 2/2560 เรื่อง การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2560 กำหนดมาตรการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกก่อนการบังคับใช้ของร่างพระราชบัญญัติพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เพื่อให้การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมโดยเร็ว จึงนำมาสู่พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 มีผลทำให้สำนักงานเพื่อการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (กรศ.) เปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.) และ มาตรา 29 กำหนดให้ สกพอ. “...จัดทำนโยบายและแผนภาพรวมเพื่อการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก แผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาพรวม แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค แผนการดำเนินงาน และแผนการให้บริการภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จครบวงจร ...” พร้อมทั้งกำหนดหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องซึ่งรับผิดชอบการดำเนินการต่อไป

เป้าหมายและกลไกของการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากแผนงานพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (พ.ศ. 2560-2564) ได้กำหนดสาระสำคัญของวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้ 1) เพื่อยกระดับพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเป็นเขตเศรษฐกิจชั้นนำของเอเชีย รองรับการลงทุนอุตสาหกรรม Super Cluster และอุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ซึ่งจะสนับสนุนการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ 2) เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงระบบคมนาคมขนส่งโลจิสติกส์ ทางบก ทางราง ทางเรือ และทางอากาศให้เชื่อมโยงทั้งระบบและบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ 3) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเมืองและสภาพแวดล้อมเพื่อรองรับการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตในพื้นที่ 4) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ลงทุน การให้สิทธิประโยชน์ และการนำแนวคิด การให้บริการแบบเบ็ดเสร็จครบวงจรมาปรับใช้ในการให้บริการของภาครัฐ 5) เพื่อส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและการท่องเที่ยว โดยการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาจากพื้นที่เป้าหมายประกอบด้วย 3 จังหวัด คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง รวมถึงพื้นที่อื่นใดที่จะมีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเพิ่มเติม และมีอุตสาหกรรมเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) ซูเปอร์คลัสเตอร์ ได้แก่ คลัสเตอร์ยานยนต์และชิ้นส่วน คลัสเตอร์เครื่องใช้ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์โทรคมนาคม คลัสเตอร์ปิโตรเคมีและเคมีภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 2) 10 อุตสาหกรรมเป้าหมาย: กลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต (New Engine of Growth) ประกอบด้วย อุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดี และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อุตสาหกรรมการเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ อุตสาหกรรมการบินและโลจิสติกส์ อุตสาหกรรมเชื้อเพลิงชีวภาพและเคมีชีวภาพ อุตสาหกรรมดิจิทัลและอุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) จึงมีกลไกการขับเคลื่อน ดังนี้ (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559)

1. กลไกขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมเพื่อการยกระดับผลิตภาพ (Productive Growth Engine) มีเป้าหมายสำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลาง (Middle Income Country) ไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง (High Income Country) ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ปัญญา เทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ กลไกนี้ประกอบไปด้วย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในรูปแบบประชารัฐ การบริหารจัดการสมัยใหม่ การสร้างคลัสเตอร์ทางด้านเทคโนโลยี การพัฒนาขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาโมเดลธุรกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม กิจกรรมร่วมทุนรัฐและเอกชนในโครงการขนาดใหญ่ รวมถึงการบ่มเพาะธุรกิจด้านเทคโนโลยี เป็นต้น กลไกขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม จึงเป็นการตอบโจทย์ความพยายามในการก้าวข้าม “กับดักประเทศรายได้ปานกลาง” ที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่

2. กลไกการขับเคลื่อนด้วยการสร้างให้คนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Growth Engine) มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ การสร้างโอกาสและความมั่งคั่งอย่างเท่าเทียมเพื่อตอบโจทย์ประเด็นปัญหาและความท้าทายทางสังคมในมิติต่าง ๆ โดยกลไกนี้ประกอบด้วยการสร้างคลัสเตอร์เศรษฐกิจ ระดับกลุ่มจังหวัด การพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานรากในชุมชน การส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการทำธุรกิจ การส่งเสริมและสนับสนุนให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้มแข็งและสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก การสร้างแรงงานที่มีทักษะและความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การยกระดับขีดความสามารถ การเสริมสร้างทักษะและการเติมเต็มศักยภาพของประชาชนให้ทันกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก และการจ่ายภาษีให้แก่ผู้มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดแบบมีเงื่อนไข (Negative Income Tax) เป็นต้น กลไกการขับเคลื่อนด้วยการสร้างการมีส่วนร่วม จึงเป็นการตอบโจทย์ความพยายามในการก้าวข้าม “กับดักความเหลื่อมล้ำ” ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

3. กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Growth Engine) เนื่องจากการสร้างความมั่งคั่งของประเทศไทยในอนาคต จะต้องคำนึงถึงการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งกลไกนี้ประกอบไปด้วย การมุ่งเน้นการใช้พลังงานทดแทน การปรับแนวคิดจากเดิมที่คำนึงถึงความได้เปรียบเรื่องต้นทุน (Cost Advantage) เป็นหลักมาสู่การคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้จากการลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นทั้งระบบ (Lost Advantage) โดยมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การพัฒนากระบวนการผลิตให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด อันจะเกิดประโยชน์กับประเทศและประชาคมโลกด้วยในเวลาเดียวกัน กลไกการขับเคลื่อนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการตอบโจทย์การหลุดออกจาก “กับดักความไม่สมดุลของการพัฒนา” ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

ข้อเสนอเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระเบียบเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก

การอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระเบียบเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก โดยใช้ 3 กลไกขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายได้ มีข้อเสนอ ดังนี้

กลไกขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมสีเขียว ด้วยการสร้างสรรค์ การคิดค้น การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์และบริการในรูปแบบใหม่ๆ ที่มีความชัดเจนมากขึ้น รวมไปถึงกระบวนการในการผลิต การตลาด การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรในการทำงานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้นในด้านของสิ่งแวดล้อม (OECD, 2013) ซึ่งประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ (ณภัทษา ปานเจริญ และคณะ, 2563) คือ 1) การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สีเขียว เป็นการผลิตสินค้าที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการสร้างสรรค์นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิม ให้มีลักษณะใหม่ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือการนำวัตถุดิบหรือชิ้นส่วนที่ผ่านกระบวนการรีไซเคิลแล้ว กลับมาผลิตใหม่อีกครั้ง เพื่อก่อให้เกิดการประหยัดพลังงาน และลดปริมาณของเสียหรือลดมลภาวะ ซึ่งจะให้ความสำคัญในเรื่องของการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยสามารถนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ และไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการกำจัดซากผลิตภัณฑ์หลังการใช้งานเสร็จสิ้นแล้ว 2) การพัฒนากระบวนการเพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นการประยุกต์แนวคิดในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาวิธีการหรือกระบวนการด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและปกป้องสิ่งแวดล้อม เพื่อไม่ให้กระทบต่อสังคมและชุมชนรอบข้าง รวมไปถึงกระบวนการนำเสนอสินค้าและการผลิตสินค้าที่ผ่านกระบวนการทางเทคโนโลยีที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการลดการใช้วัตถุดิบและป้องกันผลกระทบจากสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการลดของเสียหรือของมีพิษ และการรีไซเคิลหรือการนำวัตถุดิบกลับมาใช้ใหม่อีกครั้ง โดยสิ่งเหล่านี้ เป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนากระบวนการปกป้องสิ่งแวดล้อมและใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม (Chen et al., 2006) และ 3) รูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการในการดำเนินงานที่ตรวจสอบในเรื่องของการปรับปรุงประสิทธิภาพ และตรวจสอบความคิดในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กรธุรกิจ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันและเป็นการทำความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมและความต้องการของลูกค้าที่หันมาให้ความสนใจและใส่ใจในเรื่องของสิ่งแวดล้อม รวมถึงสิ่งที่ผู้บริโภคใช้ในชีวิตประจำวันว่ามีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร และให้ความมั่นใจว่าผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ใช้นั้นเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด รวมไปถึงพฤติกรรมของคู่แข่งซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ต้องนำมาพิจารณาในการสร้างกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวความคิดใหม่ทางการตลาดในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ ส่งเสริม และเรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมสีเขียวในองค์กรเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Nunes et al., 2013)

กลไกการขับเคลื่อนด้วยการสร้างให้คนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการดำเนินงาน โดยสามารถแบ่งกระบวนการออกเป็น 3 ประเด็นหลักที่นำไปสู่องค์ความรู้ที่เป็นประเด็นร่วมในมิติที่หลากหลายขึ้น ได้แก่ 1) แหล่งมรดกคุณค่าและบริบท ซึ่งการทำความเข้าใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของแหล่งมรดกทางธรรมชาติ และการเชื่อมโยงกับบริบทที่กว้างขึ้น การอนุรักษ์และการจัดการที่อยู่บนพื้นฐานของการทำความเข้าใจคุณค่ามรดกกับชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ถือกรรมสิทธิ์ รวมทั้งบริบทของสถาบันและองค์กรเพื่อการอนุรักษ์ที่เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการ 2) การกำกับดูแลแหล่งมรดก ซึ่งการอนุรักษ์มรดกใด ๆ จำเป็นต้องมีการจัดการที่เหมาะสม ยุติธรรมและมีธรรมาภิบาล การมีธรรมาภิบาลแสดงให้เห็นว่าการกำกับดูแลแหล่งมรดกมีคุณภาพที่ดีผ่านแง่มุมต่าง ๆ เช่น ความถูกต้องความโปร่งใส

ความรับผิดชอบ การเคารพกฎหมาย และความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้คน ซึ่งการกำกับดูแลนี้หมายรวมทั้งกรอบการดำเนินงานอย่างเป็นทางการจากภาครัฐและไม่เป็นทางการสำหรับวิธีการอนุรักษ์แบบดั้งเดิม รวมทั้งวิธีการการตัดสินใจภายในบริบทท้องถิ่นในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องและ 3) การดำเนินการจัดการแหล่งมรดก ซึ่งระบบการดำเนินการจัดการที่ดีช่วยในการอนุรักษ์และจัดการแหล่งมรดกในการคุ้มครองคุณค่าและยังสามารถช่วยให้ผลประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมขยายขอบเขตให้กว้างกว่าขอบเขตของแหล่งมรดก นำมาซึ่งผลตอบแทนต่อสังคมและชุมชนได้ โดยยังเป็นการช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนของมรดกในระยะยาวอีกด้วย (ปฏิพล ยอดสุรางค์, 2563)

กลไกการขับเคลื่อนการเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีกรอบตัวชี้วัดของการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 4 มิติ ประกอบด้วย (Global Green Growth Institute, 2020)

มิติที่ 1 การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ได้แก่ 1) การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยการพัฒนาการเข้าถึงการบริการหรือผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้นต่อหน่วยของพลังงานที่ใช้และสามารถตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นในปัจจุบันได้ มีการใช้พลังงานหมุนเวียนเพื่อให้แน่ใจว่าจะมีพลังงานใช้อย่างยั่งยืนสำหรับอนาคต 2) การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยการพัฒนาการเข้าถึงการบริการหรือผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้นต่อหน่วยของน้ำที่ใช้ลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการขาดแคลนน้ำและมลพิษทางน้ำและปรับปรุงการจัดการสรรน้ำให้เหมาะสมกับทุกภาคส่วน 3) การใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนาการเข้าถึงการบริการหรือผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้นสำหรับการวางแผนการใช้ที่ดิน โดยต้องไม่ทำให้ระบบนิเวศทางบกเสื่อมโทรม และ 4) การใช้วัสดุอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาการเข้าถึงการบริการหรือผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้นต่อหน่วยของวัตถุดิบที่ใช้และสามารถลดปริมาณการใช้วัตถุดิบ โดยผ่านการรีไซเคิลให้มากขึ้น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีอายุการใช้งานยาวนาน การนำกลับมาใช้ใหม่ เป็นต้น

มิติที่ 2 การปกป้องทุนทางธรรมชาติ ได้แก่ 1) คุณภาพของสิ่งแวดล้อม ซึ่งคุณสมบัติและลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ รวมถึงมลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำและมลพิษทางเสียง การเข้าถึงพื้นที่เปิดโล่งและผลกระทบทางสายตาของอาคาร 2) การปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการลดปริมาณก๊าซเรือนกระจก โดยการลดและกำจัดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกประเภทคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) และก๊าซเรือนกระจกประเภทไม่ใช่คาร์บอนไดออกไซด์ (non - CO₂) ออกจากชั้นบรรยากาศ เพื่อจัดการกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3) การปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ โดยการคุ้มครองสายพันธุ์ ที่อยู่อาศัย และระบบนิเวศ ตลอดจนบริการจัดหาแหล่งที่อยู่อาศัยให้ โดยมีพื้นที่คุ้มครองเป็นมาตรการสำคัญในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและ 4) วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม (Cultural and social value) หมายถึง ค่านิยมทางสังคมของชุมชนและท้องถิ่นในการให้ความสำคัญ และเห็นคุณค่าของทุนทางธรรมชาติที่ตนมี มีวัฒนธรรมในการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

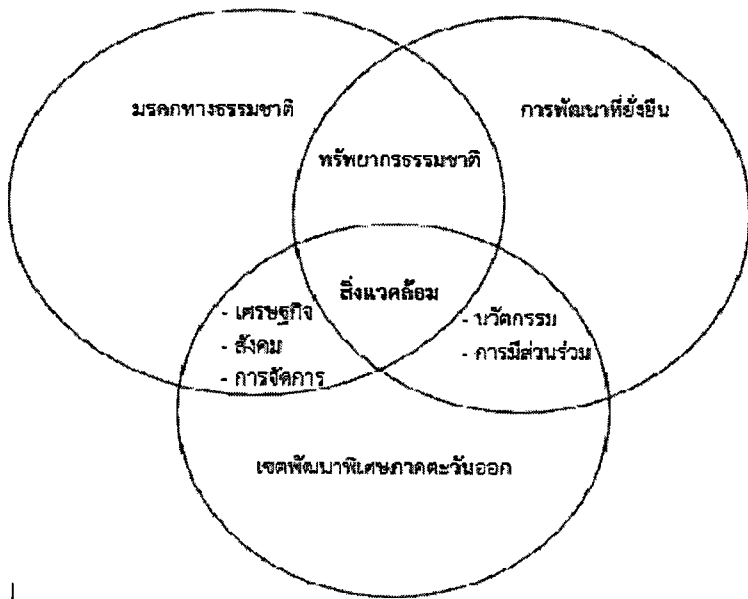
มิติที่ 3 โอกาสทางเศรษฐกิจสีเขียว ได้แก่ 1) การลงทุนสีเขียว โดยการลงทุนของภาครัฐและเอกชนที่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนทั้งทางตรงและทางอ้อม ครอบคลุมทั้งวัตถุดิบ น้ำ พลังงาน และที่ดิน และการปกป้องทุนทางธรรมชาติ เช่น การปกป้องสิ่งแวดล้อมและการดำเนินกิจกรรมที่ส่งผลต่อ

สภาพภูมิอากาศ การพัฒนาอย่างยั่งยืนและการเติบโตสีเขียว 2) การค้าสีเขียว เป็นความสามารถในการแข่งขันของประเทศในการผลิตและส่งออกสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม ที่สามารถนำไปสู่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดำเนินกิจกรรมที่ส่งผลต่อสภาพภูมิอากาศ การเติบโตสีเขียว และการพัฒนาที่ยั่งยืน 3) การจ้างงานสีเขียว เป็นการจ้างงานภายใต้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีส่วนร่วมในการปกป้องสิ่งแวดล้อมและลดรอยเท้าคาร์บอน และข้อเสนอเงื่อนไขในการทำงานที่เหมาะสมและ 4) นวัตกรรมสีเขียว โดยผลิตภัณฑ์ กระบวนการและนวัตกรรมบริการ เช่น การประหยัดพลังงาน การป้องกันมลพิษ การรีไซเคิลขยะ การออกแบบผลิตภัณฑ์สีเขียว หรือการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรที่ให้ประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม (อนิณ อรุณเรืองสวัสดิ์, 2562)

มติที่ 4 การรวมกลุ่มทางสังคม ได้แก่ 1) การเข้าถึงทรัพยากรและการบริการขั้นพื้นฐาน เป็นความพร้อมในการให้บริการทั่วไป เช่น การสื่อสารโทรคมนาคม การเงิน น้ำและการสุขาภิบาลและบริการด้านพลังงานแก่ผู้คน โดยไม่คำนึงถึงรายได้และสถานที่ตั้ง และต้องมีการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพในหลายระดับตามบริบทของแต่ละท้องถิ่น 2) ความเท่าเทียมทางเพศ เป็นความเท่าเทียมกันบนพื้นฐานของเพศในแง่ของสิทธิ ทรัพยากร โอกาสและการคุ้มครอง และความสามารถในการใช้ เพื่อทำการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การเสริมพลังทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้หญิงในที่ทำงาน บ้าน และชุมชนให้เพิ่มขึ้น รวมถึงการเติบโตที่ลดปัญหาความยากจน 3) ความเท่าเทียมทางสังคม ซึ่งนโยบายสาธารณะและสังคมที่เป็นธรรมและเท่าเทียม เปิดโอกาสให้ทุกคนเท่าเทียมกันโดยการจัดสรรและเข้าถึงทรัพยากรอย่างยุติธรรม คำนึงถึงความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม การจัดการและให้ความสำคัญกับประเด็นความเสมอภาคในการออกแบบนโยบายเพื่อนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในระยะยาว และ 4) การคุ้มครองทางสังคมเป็นรูปแบบที่ออกแบบมาเพื่อมอบสิทธิประโยชน์เพื่อประกันความมั่นคงด้านรายได้และการเข้าถึงบริการสังคม การมีส่วนร่วมสู่ความเสมอภาคทางสังคม รวมถึงสังคมที่ลดปัญหาความยากจนและลดการเผชิญกับความเสี่ยงทุกรูปแบบ

ความสัมพันธ์ของแนวคิดมรดกทางธรรมชาติดกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

จากแนวคิดมรดกทางธรรมชาติ ยังคงให้ความสำคัญเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน ก็ยังคงให้ความสำคัญทั้ง 4 มิติ คือ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านสิ่งแวดล้อมและมิติด้านการจัดการ ตลอดจนกลไกการขับเคลื่อนเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกยังมุ่งเน้นไปที่ การสร้างนวัตกรรมมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและการพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงสามารถนำเสนอเป็นรูปภาพความสัมพันธ์ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของมรดกทางธรรมชาติกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

บทสรุป

การจะพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เป็นต้นแบบพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สมบูรณ์แบบช่วยผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 และให้ประเทศไทยก้าวขึ้นสู่ระดับประเทศพัฒนาโดยเร็วที่สุด จึงจำเป็นต้องส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทันสมัย เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นมรดกทางธรรมชาติในฐานะมรดกโลก ดังนั้นความท้าทายใหม่ที่เกิดขึ้นในโลกของทุนนิยมจะสร้างความสมดุลกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่ออนาคตได้หรือไม่นั้น ต้องขึ้นอยู่กับความร่วมมือของพลเมืองทุกคน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). *ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงอุตสาหกรรม.
- ชินชนก โควินท์. (2561). *การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ณภัทษา ปานเจริญ, ทรงกลด พลพวง, วิมลกานต์ นิธิศิริวิศกุล และนฤมล วลีประทานพร. (2563). นวัตกรรมสีเขียวและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน: บทบาทของความได้เปรียบทางการแข่งขันสำหรับผู้ประกอบการไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 4(3), 339-356.
- ปฏิพล ยอดสุรางค์. (2563). แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่เน้นผู้คนเป็นศูนย์กลาง. *วารสารวิชาการการออกแบบสภาพแวดล้อม*, 7(1), 3-21.

- ราชกิจจานุเบกษา. (12 มกราคม 2559). เล่ม 133 ตอนพิเศษ 8 ง ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ พ.ศ. 2559.
- ราชกิจจานุเบกษา. (14 พฤษภาคม 2561). เล่ม 135 ตอน 34 ก พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561.
- สุกาญจน์ รัตนเลิศสุรณ. (2550). *หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนงานพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2561). *แผนภาพรวมเพื่อการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2560-2565*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก.
- สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 3 กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). *มรดกไทย-มรดกโลก*. กรุงเทพฯ: กราฟิคฟอร์แมท.
- หอสมุดแห่งชาติ. (2550). *มรดกไทย มรดกโลก*. กรุงเทพฯ: ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม.
- อนิณ อรุณเรืองสวัสดิ์. (2562). *ตัวชี้วัดเศรษฐกิจสีเขียว*. กรุงเทพฯ: ชิกมา กราฟฟิคส์
- Chen, Y.-S., Lai, S.-B., & Wen, C.-T. (2006). The Influence of Green Innovation Performance On Corporate Advantage in Taiwan. *Journal of Business Ethics*, 67(4), 331–339.
- Global Green Growth Institute. (2020). Green Growth Index 2020: Measuring performance in achieving SDG targets. Retrieve from: <https://gggi.org/flagship-publications>.
- Nunes, B., Bennett, D., & Shaw, D. (2013). Building a Competitive Advantage through Sustainable Operations Strategy. In Zawislak, PA and Hosni Y (Eds). *Science, Technology and Innovation in the Emerging Markets Economy*. Proceedings of 22nd International Conference of the International Association for Management of Technology.
- OECD. (2013). *Education at a Glance 2013; OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing
- UNESCO World Heritage Centre. (2005). Basic texts of the 1972 World Heritage Convention. France: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- United Nations. (2015). *Sustainable Development Goals*. Retrieve from: <https://sdgs.un.org/goals>